

N:o 49.

Af Herr **Wallenberg**: *Med förslag till ändrad lydelse af 72 §
Regeringsformen.*

Under de högst bedröfliga tider, då våra förfäder nödgades uthärda pröfningar, om hvilka vi icke kunna göra oss någon riktig föreställning, ansåg man sig böra, då det metalliska myntet förjagats ur rörelsen af *pappersmynt*, omgärda detta sistnämnda bytesmedel med lagbestämmelser, som man trodde skulle väsentligen höja pappersmyntets betalningskraft. Af denna anledning intogs bestämmelsen i § 72 Regeringsformen, att »Riksbankens sedlar må för mynt i riket erkännas».

Då denna bestämmelse nedskrefs, kände man Riksbankens oförmåga att med mynt invexla sina banksedlar, men man hyste den förhoppning och sannolikt äfven afsigt att kunna *framdeles* honorera dessa banksedlar efter lydelsen. Tills vidare ville man genom ett grundlagsbud, som saknar motsvarande bestämmelse i andra civiliserade länders grundlagar, förordna att *pappersmynt* skulle gälla lika med metalliskt mynt. Men ingen lagbestämmelse kunde eller har någonsin kunnat hindra *inkonvertibla banksedlar* att på det sätt yppa sin värdeförminskning, att prisen å alla varor, som betalas med dylikt *pappersmynt*, stiga, och vill man se denna gradvis nedåtgående betalningskraft utförd i siffror, så framstår den bjertast i jämförelse med främmande länders mynt. Temligen allmänt ansåg man på den tiden vixelkursens oerhörda stegring *icke* drabba den stora allmän.

heten, men om man blott besinnar att de främmande länders produkter, som införskrifvas, alltid måste i utlandets mynt betalas, så verkar en hög vaxelkurs alltid såsom en prisstegring, som drabbar konsumenten af de införskrifna varorna. Det är således en oafvislig nödvändighet att ega *en fast myntfot*, och att myntets köpkraft icke må bero ensamt af pregeln utan hufvudsakligen af metallens inneboende värde. Men en *banksedel* är aldrig ett mynt utan blott, såsom en utmärkt statsekonom förklarar, »ett löfte om mynt» eller med andra ord en förbindelse. Men hvem kan uppgifva rätta värdet på en till betalning förfallen förbindelse, som icke vid uppvisandet infrias? Under tiden från år 1809, då kungörelse bort utfärdas, att Riksbanken upphört att invexla sina banksedlar, ända till år 1818, då detta faktum äntligen erkändes, visade sig alls ingen tillförsigt till riksbankssedeln, såsom värdemätare. Från och med år 1818 till och med år 1830 arbetades i syfte att statsmagterna skulle medelst en så kallad »realisation» af banksedlarne, till tre åttendedelar af deras lydelse, tillerkänna Riksbanken *tvångsackord* emot sina fordringsegare. När detta äntligen genomdrefs, och beslutet af år 1830 sattes i verket år 1834, hade man vidtagit en åtgärd, som, huru oerhörda förluster innehafvare af den rörliga förmögenheten nödgades vidkännas, åtminstone betryggade den företagsamhet, som vid den tiden påbörjade sitt arbete.

Den högst betydliga förkofran, som Sverige på det sist förflutna halfva seklet vunnit, grundar sig ytterst på återinförandet år 1834 af *en fast myntfot*. Hos alla civiliserade menniskor är *myntenheten* såsom värdemätare lika oumbärlig som *metern* och *kilogrammet* såsom längd- och tyngdmätare. Ingenting obestämdt eller tvetydigt får vara rådande i dessa hänseenden, derföre kan ingen banksedel »tills vidare» fungera såsom mynt, utan måste dylika förbindelser uteslutande vara beroende af den kredit, de af allmänheten åtnjuta och förtjena.

Bland lagstiftningsförsök, att förmildra bestämmelsen att riksbanksedlar »må såsom mynt i riket erkännas», har bankkomitén å nyo upptagit ett längesedan förkastadt förslag, gående derpå ut att Riksbankens sedlar skulle erkännas såsom mynt *så länge* invexlingen fortgick i Riksbanken. Men då, som bekant är, denna invexling har *kunnat sägas fortgå äfven med skarpa begränsningar till beloppen*, så är uppenbart, att *detta* slags vilkor icke innebär någonting betryggande för den, som är skyldig att emottaga någon större eller mindre betalning. Fast hellre skulle härigenom beredas en ögonskenlig fördel för hufvudstadens inbyggare och alla dem som uppehöll sig i närheten af Riksbanken, för hvilka en *förlamad invexling*,

utan fullständig betalningsinställelse, utgjorde en helsosam varning att, der de hade något att sälja, skyndsamt höja prisen och, der de skulle köpa, icke allt för noga se på hvad de betalte i riksbankssedlar. I aflägse landsorter deremot berodde möjligheten att skydda sig mot förluster på snabba och säkra meddelanden från hufvudstaden och sannolikt komma handlande och industriidkare tidigare i besittning af tillförlitliga under rättelser än den stora allmänheten, flertalet af svenska folket. Det palliativ bankkomitén härutinnan föreslagit är ingenting annat än ett palliativ. Botemedlet måste sökas deruti att man erkänner »mynt vara mynt» och att man icke försöker genom lagstiftning tillägga banksedeln någon annan egenskap än den af en *förbindelse*, hvars köpkraft beror icke blott af utställarens anseende i allmänhet, utan af hans förmåga och beredvillighet att efter ordalydelsen infria *sin* förbindelse.

Länge tvistade man om huruvida bestämmelsen i § 72 Regeringsformen icke skulle utgöra ett absolut hinder för statsmagterna att ålägga de enskilda bankerna en ovilkorlig skyldighet att invexla sina banksedlar med det mynt, hvarå de lydde. Jag påyrkade förnyade gånger detta beslut på den grund, att jag icke anser *banksedelinvexling* kunna hänföras hvarken till köp eller försäljning, hvadan utbyte af en banksedel mot en annan, då begge voro goda, innebar en omgång, som var desto olämpligare, som den bidrog att hindra spridningen af lagligen i riket gällande guldmynt.

År 1874 ålade begge statsmagterna de enskilda bankerna skyldigheten att invexla sina banksedlar med *mynt*, och detta viktiga beslut bidrog väsentligen att betrygga eganderätten i hela landet. För banksedlar utgifna af enskilda bankbolag kunna aldrig i verlden något *moratorium* eller uppskof med invexlingen ifrågakomma, så länge bankrörelsen fortgår. Ingen tvekan kan här vid lag uppstå om *dagen*, då invexlingen upphört. Dessa bankdelegare kunna icke stifta lagar till förmån för *sin* bank, utan äro de ovilkorligen underkastade allmänna lagens bestämmelser om betalningsskyldighet, »så långt gäldenär gälda gitter».

Förslag har blifvit framställt att beröfva den allmänna rörelsen för delen af att jemväl ega enskilda bankers sedlar såsom bytesmedel. Skulle sådant beslut fattas, så inträder frågan i ett nytt skede, der man måste taga i öfvervägande, huruvida det kan vara klokt och rätt att så ordna förhållandena, att våra efterkommandes ekonomiska välfärd göres beroende af *en enda* banks fåtaliga styrelse och af möjligen uppkomna bekymmer, som den tidens riksdagsmän liksom under äldre tider hellre kasta på

sina efterkommande än att sjelfva bära bördan. Det är så vanligt, att man under lugna tider anser omöjligt att allvarsamma pröfningar och svåra brytningar å nyo kunna uppkomma, emedan de under en lång följd af år helt och hållet uteblifvit. Utan att bekänna mig till den läran, att »verldshändelserna gå i en oupphörlig kretsgång», måste jag likväl tänka mig möjligheten af att det som *har* händt *kan* å nyo inträffa, och skulle det blifva statsmagternas beslut att införa *enbankssystemet* med »tvångskurs» för af sådan bank utgifna banksedlar, då blifva riksbankssedlarne nog ännu en gång — riksgäldssedlar!

Der föreligger ett annat förhållande, som vid denna viktiga frågas bedömande ännu aldrig blifvit taget under ompröfning. Här finnas åtskilliga hundratal millioner kronor i räntebärande obligationer, som lyda å betalning medelst »kronor i guldmynt». Alla dessa värdepapper *kunna*, om tvångskurs för riksbankssedlar bibehålles, gäldas med riksbankssedlar, *utan* afseende på dessa sedlars då varande betalningskraft. Sådan som lagstiftningen ännu är beskaffad, finnes i hela Sverge, efter mitt förmenande och då jag vill för längre tid placera penningkapital, intet räntebärande papper som är säkrare än Allmänna hypoteksbankens obligationer, betalbara i *utländskt mynt*. Detta är ju ett förhållande som icke är önskvärdt att låta fortgå, och det är derföre en oafvislig pligt att *betrygga eganderätten* äfven under den framtid, som icke hör oss till. Den likgiltige ådrager sig ett stort ansvar genom att bidraga till undanskjutandet af denna fråga, i stället för att på lagenlig grund och ett betryggande sätt ordna densamma.

Ur ett i bankfrågan ingifvet underdånigt utlåtande tillåter jag mig citera följande: »Förrän man beslutar någon förändring i banksedelutgifningsrätten, måste derföre, till eganderättens betryggande, beslutas, att riksbankssedlarne *icke* vidare må tillerkännas hvarken vilkorlig eller ovilkorlig *tvångskurs*, utan bör enhvar, som eger till betalning förfallen fordran, vara berättigad att erhålla liquid uti *lagligen i riket gällande guldmynt*. Endast på sådan grundval kan ett, för eganderätten betryggande, *enbankssystem* upprättas, äfven om detsamma aldrig förmår att bereda allmänna rörelsen så stora lättnader i liquider och en så jemn fördelning öfver hela landet af de penningkapital, som skola fruktbargöras, som flera hvar för sig sjelfständiga sedelutgifvande banker göra.»

Uti af Herrar Bankofullmäktige afgifvet yttrande uttalas, att *Riksbanken bör vara stark*, och deruti instämmer jag på det lifligaste i hvarje fall, men jag har aldrig kunnat förstå, att en bestämmelse i grundlagen

kunnat skänka Riksbanken någon styrka, tvärtom må hända menligt inverka derigenom att Riksbanksstyrelsen hyste den förtröstan, att grundlagsbestämmelsen under alla förhållanden skulle utöfva ett magiskt inflytande på allmänhetens föreställningssätt och utjemna skilnaden emellan *mynt* och *myntrepresentativ*.

I likhet med Konstitutions-Utskottet år 1870 ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att förändring af § 72 Regeringsformen icke innebär annat än att utplåna bestämmelsen om tvångskurs ur grundlagen. Likartad bestämmelse kvarstår i alla fall i lagen om Rikets Ständers bank, men skilnaden är väsentligen den, att, om och när Riksdagen finner lämpligt, den lagen kan ändras vid *en* riksdag, men om bestämmelsen kvarstår i grundlagen, fordras dertill, att frågan behandlas inom tvenne olika treårsperioder, och man synes med hvarje dag blifva mera ense derom, att det är förknippadt med stora faror att fortfarande år efter år hålla bankfrågorna sväfvande, hvarigenom en oroväckande misstillit spridt sig till många andra näringsgrenar. Jag får derföre, såsom ett *första* steg i riktningen att betrygga eganderätten äfven i händelse alldeles oförväntade bankreformer skulle vidtagas, vördsamt föreslå, att Riksdagen behagade för sin del bifalla till nästa Riksdags definitiva afgörande följande förändrade lydelse af § 72 Regeringsformen:

Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. Riksbankens sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Riksbanken inlösas.

Om remiss till Konstitutions-Utskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 3 April 1884.

A. O. Wallenberg.
